

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

кафедра етнології і археології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор

“ _____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Етноархеологія Карпатського регіону

_____ (шифр і назва навчальної дисципліни)

напря́м підготовки _____
(шифр і назва напряму підготовки)

Спеціальність _____
(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація _____
(назва спеціалізації)

Факультет ІСТОРИЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
(назва інституту, факультету)

Робоча програма Етноархеологія Карпатського регіону

(назва навчальної дисципліни)

для аспірантів за напрямом підготовки _____,
спеціальністю _____, 20__ р. ____ с.

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Томенчук Богдан Петрович, кандидат історичних наук, доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри етнології і археології

Протокол від “ ____ ” _____ 20__ р. № ____

Завідувач кафедри доцент, кандидат історичних наук

_____ (Томенчук Б.П.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

“ ____ ” _____ 20__ р.

Схвалено науково-методичною радою інституту історії, політології і міжнародних відносин.

Протокол від “ ____ ” _____ 20__ р. № ____

“ ____ ” _____ 20__ р.

Голова _____ (

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>032 Історія і археологія</u> (шифр і назва)	Професійно-орієнтована гуманітарна дисципліна	
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування):	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2021-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>реферати</u> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		<u>2</u> -й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень:	Лекції	
		<u>20</u> год.	_____ год.
		Практичні, семінарські	
		<u>10</u> год.	_____ год.
		Лабораторні	
		_____ год.	_____ год.
		Самостійна робота	
<u>60</u> год.	_____ год.		
Індивідуальні завдання:			
_____ год.			
Вид контролю: усне і письмове опитування			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 45, 5% : 55,5%

для заочної форми навчання –

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна “Етноархеологія Карпатського регіону” передбачає формування теоретичних знань і практичних навиків з дослідження духовного та

матеріального розвитку українців Карпат. Навчальний курс ставить перед собою завдання забезпечення фундаментальної теоретичної, практичної та наукової підготовки висококваліфікованих кадрів, які б набули глибоких знань для виконання професійних завдань науково-дослідницького та інноваційного характеру в галузі сучасних археології і етнології. Комплексне вивчення етнологічного і археологічного матеріалу досліджень є важливою складовою пізнання багатоманітності світових етнокультурних спільнот. Етноархеологія є новий науковий напрямок, який виник в ХХ ст. і розвивається в результаті інтеграції археології і етнології. Порівняльна етноархеологія має вирішувати проблеми по генезі і динаміці суспільства і культури людства, а також їх елементів різних хронологічних народів на основі співставлення археологічних і етнографічних бачень цих проблем. В етноархеології, як в новому напрямку про культуру і суспільство існує ще її різне бачення. Зокрема, як окремий напрямок на стику етнографії і археології, як окремий метод в археології чи в етнографії, і як «схрещення» обох наук. Найбільш перспективним для нас є напрямок порівняльної етноархеології, який дає можливість аспірантам навчитись здійснювати етноархеологічні характеристики при аналізі основних категорій матеріальної і духовної культури. Вивчення запропонованого курсу збагатить аспірантів необхідними для сучасного фахівця загальнокультурними знаннями, забезпечить сприйняття цілісності культурного простору, сприятиме формуванню національної ідентичності. Вивчення курсу в своїй основі спрямоване на пізнання та відродження історичної матеріальної спадщини. Навчальний курс має на меті формування всесторонньо розвиненої особистості, яка володіє не тільки високим рівнем фахових знань із відповідної спеціальності, але й є морально досконалим патріотом та громадянином своєї країни. Уміння засвоювати духовні знання дозволяють аспірантам застосовувати критичний підхід при аналізі складних процесів суспільного життя та морально досконалої позиції в ньому.

Мета навчальної дисципліни “Етноархеологія Карпатського регіону” передбачає формування теоретичних знань і практичних навиків з дослідження матеріальної і духовної культури українців Карпатського регіону в руслі сучасних теоретичних та практичних підходів археологічної та етнологічної науки; ознайомлення аспірантів з порівняльною характеристикою матеріалів археологічних і етнографічних досліджень, які стосуються як матеріальної так і духовної культури; засвоєння методології порівняльної характеристики матеріалів археологічних і етнологічних досліджень які стосуються проблем соціогенезу і культурогенезу.

Предмет курсу спрямований на збагачення і розширення гуманітарної підготовки аспірантів, формування творчої активності майбутніх фахівців. Ця навчальна дисципліна дає уявлення про порівняльні особливості етнології і археології України і Карпатського регіону зокрема.

Завдання курсу:

- ✓ розвинути у аспірантів почуття патріотизму, національної свідомості;
- ✓ подати магістрам системні знання з проблем етноархеологічних досліджень;
- ✓ розвинути навички порівняльного аналізу матеріалів археологічних та етнографічних досліджень;
- ✓ навчити студентів основ методики міждисциплінарних досліджень по проблемах етноархеології;
- ✓ вивчити матеріальні та духовні особливості українців Карпат;
- ✓ визначити спільні і відмінні риси етнології і археології;
- ✓ формувати у аспірантів широкий загальнокультурний гуманістичний світогляд;
- ✓ забезпечити розуміння зв'язку всіх складових археології і етнології.

У результаті вивчення дисципліни аспіранти повинні **знати**:

- ✓ предмет, завдання і методологію навчального курсу;
- ✓ основні проблеми, які існують у етноархеологічних дослідженнях;
- ✓ історію розвитку етноархеологічних досліджень;
- ✓ методологію порівняльної характеристики матеріалів археологічних і етнографічних досліджень, які стосуються як матеріальної так і духовної культури;
- ✓ методологію порівняльної характеристики матеріалів археологічних і етнологічних досліджень які стосуються проблем соціогенезу і культурогенезу;
- ✓ основні особливості порівняльної етноархеології України і Карпатського регіону.

вміти:

- ✓ порівнювати, аналізувати, узагальнювати етнологічний та археологічний матеріал;
- ✓ оперувати основними поняттями етноархеологічних досліджень;
- ✓ володіти основними методами для здійснення етноархеологічних досліджень;
- ✓ виділяти етноархеологічні комплекси;
- ✓ робити висновки на основі аналізу порівняльних характеристик в етноархеологічних дослідженнях;

вміти аргументовано обстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, толерантно ставитися до протилежних думок.

Основними принципами при вивченні курсу є науковість, систематичність, послідовність, наочність, єдність емоційного та раціонального факторів.

Міждисциплінарні зв'язки: даний курс має дуже тісні зв'язки з такими дисциплінами як філософія, релігієзнавство, загальна психологія, соціологія, загальна теорія культури, духовна культура України та ін.

Аспіранти зможуть використовувати надбані в межах даного курсу знання та вміння під час вивчення інших програмних курсів, при написанні наукових робіт, при соціокультурних дослідженнях.

Структурно-логічне місце навчальної дисципліни

Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення даної дисципліни	Перелік дисциплін, вивчення яких безпосередньо спирається на дану дисципліну
Духовна культура України	Культурна антропологія
Загальна етнологічна міфологія	
Українська традиційна звичаєва обрядовість	
Етнологія України	

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1: Теоретичні основи етноархеології

Тема 1: Етноархеологія – археологічна етнографія, як новий науковий напрямок

Історія і причини виникнення етноархеології. Причини хронологічного розриву і тематичної обмеженості як в археології так і в етнології. Причини і склад комплексних археоетнографічних експедицій та їх завдання і методика опрацювання відповідного матеріалу. Перспективні напрямки етноархеологічних досліджень як в Україні так і в Карпатському регіоні з виділенням етноархеологічних комплексів.

Тема 2: Роль природного середовища при аналізі етноархеологічних досліджень

Фізико-географічні регіональні особливості природного середовища Карпатського регіону. Мінеральні ресурси і їх освоєння в Карпатському регіоні. Природне середовище і соціокультурні явища в етноархеології Прикарпаття.

Тема 3: Археологія і етнологія. Порівняльна характеристика основних категорій матеріальної культури.

Матеріальна культура в археології (поселенські структури, житлово–господарські і ремісничі комплекси, культові об'єкти і могильники та відповідні артефакти). Матеріальна культури згідно етнографічних даних. Матеріальна культури населення Прикарпаття за археологічними та етнографічними даними конкретно

по етнографічними та природно – кліматичним регіонах. Їх особливості та порівняння.

Тема 4: Планувальна структура могильників і культових комплексів в етноархеологічних дослідженнях

Планувальна структура могильників (язичницьких і християнських) в етноархеологічних дослідженнях. Планувальна структура культових комплексів (язичницьких і християнських) в етноархеологічних дослідженнях.

Тема 5: Археологія і етнологія. Порівняльна характеристика основних категорій духовної культури

Характеристика духовна культура в археології (культові об'єкти: язичницькі і християнські, та відповідні ритуальні предмети, мистецькі твори). Характеристика духовної культури згідно етнографічних даних (релігійна і календарна обрядовість, мистецтво). Характеристика духовної культури населення Прикарпаття за археологічними та етнографічними даними конкретно по етнографічним та природно – кліматичним регіонах.

Тема 6: Планувальна структура поселень і житлово–господарських комплексів при аналізі етноархеологічних досліджень

Планувальна структура поселенських комплексів (неукріплених і укріплених) в етноархеологічних дослідженнях. Планувальна структура житлово–господарських комплексів в етноархеологічних дослідженнях.

Модуль 2: Етнокультурні і етносоціальні особливості в Карпатському регіоні

Тема 7: Соціокультурні явища та їх реконструкція в етноархеології

Характеристика суспільств за археологічними даними. З його особливостями згідно окремих епох та археологічних культур. Подана загальна характеристика соціокультурних явищ за етнографічними даними, які привели до виділення відповідних етнографічних груп. Показані основні проблеми реконструкції соціокультурних явищ в етноархеології та методи їх вирішення.

Тема 8: Етнічні процеси та їх реконструкція в етноархеології

Характеристика теоретичних підходів щодо процесів етнічного розмежування (дезінтеграції) та згуртування (інтеграції), які існують в археології та в етнології. Окремо характеризують етнічні процеси, які проходили в Карпатському регіоні згідно даних археології та етнології. Показані основні проблеми реконструкції етнічних явищ в етноархеології та методи їх вирішення. Зокрема, на матеріалах етноархеології Карпатського регіону і окремо Прикарпаття.

Тема 9: Проблеми етнічної історії та соціогенезу в археології та в етнографії Карпатського регіону і Прикарпаття

Етнічна історія населення Карпатського регіону за археологічними даними.

Етнічна історія країн Карпатського регіону в етнографічних дослідженнях. Основні проблеми міжетнічних взаємовпливів. Проблеми соціогенезу в етноархеології Прикарпаття.

Тема 10: Скотарство та землеробство в контексті етноархеологічних досліджень в Карпатському регіоні

Скотарство в етноархеологічних дослідженнях в Карпатському регіоні.
Землеробство в етноархеологічних дослідженнях на Прикарпатті та в Подністров'ї.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Л	п	ла б	інд	с.р.		л	п	ла б	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1: Теоретичні основи етноархеології												
Тема 1. Етноархеологія – археологічна етнографія, як новий науковий напрямок	10	4				6						
Тема 2. Роль природного середовища при аналізі етноархеологічних досліджень	8	2				6						
Тема 3. Археологія і етнологія. Порівняльна характеристика основних категорій матеріальної культури	10	4				6						

Тема 4. Планувальна структура могильників культових комплексів в етноархеологічни х дослідженнях	і	8	2		6							
Тема 5. Археологія етнологія. Порівняльна характеристика основних категорій духовної культури	і	10	4		6							
Тема 6. Планувальна структура поселень житлово– господарських комплексів при аналізі етноархеологічни х досліджень	і	8	2		6							
Всього за модуль 1		54	12	6	36							
Модуль 2: Етнокультурні і етносоціальні особливості в Карпатському регіоні												
Тема 7. Соціокультурні явища та їх реконструкція в етноархеології	їх	10	4		6							
Тема 8. Етнічні процеси та їх	їх	10	4		6							

реконструкція в етноархеології											
Тема 9. Проблеми етнічної історії та соціогенезу в археології та в етнографії Карпатського регіону і Прикарпаття	8		2			6					
Тема 10. Скотарство та землеробство в контексті етноархеологічних досліджень в Карпатському регіоні	8		2			6					
Всього за модуль 2	36	8	4			24					
Усього годин	90	20	10			60					

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Роль природного середовища при аналізі етноархеологічних досліджень	2
2	Тема 2. Планувальна структура могильників і культових комплексів в етноархеологічних дослідженнях	2
3	Тема 3. Планувальна структура поселень і житлово–господарських комплексів при аналізі етноархеологічних досліджень	2
4	Тема 4. Проблеми етнічної історії та соціогенезу в археології та в етнографії Карпатського регіону і Прикарпаття	2
5	Тема 5. Скотарство та землеробство в контексті	2

	етноархеологічних досліджень в Карпатському регіоні	
	Всього	10

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Етноархеологія – археологічна етнографія, як новий науковий напрямок	6
2	Тема 2. Роль природного середовища при аналізі етноархеологічних досліджень	6
3	Тема 3. Археологія і етнологія. Порівняльна характеристика основних категорій матеріальної культури	6
4	Тема 4. Планувальна структура могильників і культових комплексів в етноархеологічних дослідженнях	6
5	Тема 5. Археологія і етнологія. Порівняльна характеристика основних категорій духовної культури	6
6	Тема 6. Планувальна структура поселень і житлово–господарських комплексів при аналізі етноархеологічних досліджень	6
7	Тема 7. Соціокультурні явища та їх реконструкція в етноархеології	6
8	Тема 8. Етнічні процеси та їх реконструкція в етноархеології	6
9	Тема 9. Проблеми етнічної історії та соціогенезу в археології та в етнографії Карпатського регіону і Прикарпаття	6
10	Тема 10. Скотарство та землеробство в контексті етноархеологічних досліджень в Карпатському регіоні	6
	Разом	60

7. Індивідуальна робота

Підготовка та усний захист презентацій на теми етнодемографії Карпатського регіону.

8.Методи навчання

Освоєння курсу передбачає застосування репродуктивних, пояснювально–ілюстративних проблемно–пошукових та творчих методів навчання з використанням як традиційних, так і новітніх інформаційних технологій, зокрема роботи в Інтернеті.

Методи контролю

1. **Словесні:** лекція служить для пояснення важкої та складної теми; її ознаками є тривалість запису плану та рекомендованої літератури, уведення та характеристика нових понять, розкриття та деталізація матеріалу, завершальні висновки лектора, відповіді на запитання; бесіда відноситься до найдавніших і найпоширеніших методів дидактичної роботи. Провідною функцією даного метода є мотиваційно-стимулююча.
2. **Наочні:** демонстрація характеризується рухомістю засобу демонстрування: кіно-відеофільм чи його фрагмент.
3. **Практичні:** практичні та семінарські заняття, есе, презентації, конспекти першоджерел, словники.
4. **Метод стимулювання інтересу до навчання:** створення ситуації інтересу при викладанні того чи іншого матеріалу (використання пізнавальних ігор, вікторин, кінофільмів).

9.Методи контролю

У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування студентів із тем передбачених для семінарських занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики.

Оцінювання на практичних заняттях відбувається за такими критеріями:

- Активність аспірантів протягом пари;
- Рівень знань аспірантів основного та додаткового матеріалу;
- Використання додаткової та рекомендованої літератури;
- Вміння аналізувати, підсумовувати та робити висновки.

У випадку відсутності аспіранта, з поважних причин, на практичному занятті пишеться реферат на одну із запропонованих тем. Оцінювання реферату залежить від:

- Об'єму реферату;
- Наявності плану, вступу, висновків, списку використаної літератури;
- Новизни погляду на обрану тему;
- Дотримання вимог щодо оформлення;
- Дотримання мовленнєвих норм.

Оцінювання соціологічного дослідження залежить від:

- Складності обраної теми дослідження;

- Сміслового наповнення, теоретичних узагальнень, фактичного матеріалу, висновків;
- Кількості використаних джерел та літератури;
- Об'єму опрацьованої аудиторії;
- Дотримання вимог щодо оформлення (титульна сторінка, дотримання плану дослідження, список використаної літератури, дотримання мовленнєвих норм).

При оцінюванні есе враховуються:

- Індивідуальні рефлексії, їх логічне обґрунтування та теоретичне доведення;
- Оперування вивченим матеріалом;
- Об'єм есе;
- Дотримання мовленнєвих норм.

Модульна форма контролю також проводиться письмово у вигляді розгорнутих питань та тестових завдань. Оцінювання відповідей залежить від ґрунтовності викладеного матеріалу, глибини володіння термінами та поняттями, вміння логічно мислити, робити узагальнення та аргументовані висновки.

Теми рефератів

(обсяг 12-15 стор.)

1. Експеримент як метод в дослідженні процесів виготовлення знарядь праці, предметів побуту, жител та інших категорій матеріальної культури в етноархеології.
2. Українська етноархеологічна наука.
3. Європейська етноархеологічна наука.
4. Етноархеологічні особливості слов'янських етносів.
5. Етноархеологія розвинутого середньовіччя.
6. Етноархеологія новітнього часу.
7. Етноархеологічна сучасна вітчизняна наука (XXI ст).
8. Проблеми етнічної історії Карпатського регіону.
9. Категорії духовної культури в етноархеології.
10. Основні категорії духовної культури в етноархеології.

10. Розподіл балів, які отримують аспіранти

Модуль 1						Модуль 2				Інд. зав.	Іспит	Сума
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	10	50	100
5		15				5	5	5	5	10	50	100

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

- навчальні й навчально-методичні засоби дистанційного навчання;
- матеріали для мультимедійного супроводу;
- комп'ютерні лабораторні практикуми (віртуальні лабораторні роботи);
- контрольні-тестові програми;
- навчальні відеофільми;
- аудіозаписи, інші матеріали, призначені для передачі телекомунікаційними каналами зв'язку;
- використовувані технічні засоби.

Рекомендована література

1. Алексеев В.П. Историческая антропология. М., 1979.
2. Баран В.Д., Баран Я.В. Историчні витоки українського народу. К., 2006.
7. Бойківщина: історично-етнографічне дослідження. К., 1983.

8. Бромлей Ю.В. Этнос и этнография. М., 1973.
9. Бромлей Ю. Современные проблемы этнографии. М., 1981.
10. Вовк Хв. Антропологічні особливості українського народу // Студії з української етнографії та антропології. К., 1995.
11. Вовк Хведір. Студії з української етнографії та антропології. Київ: Мистецтво, 1995. 335 с.
12. Голан А. Миф и символ. М.; Мысль, 1992. 375 с.
13. Етнографія України: навчальний посібник / За ред. С.А.Макарчука. Львів, 1994.
14. Интеграция археологических и этнографических исследований. Новосибирск, Омск, 1996.
15. Лемківщина: духовна культура. Т.1. Львів, 1994.
16. Лемківщина: духовна культура. Т.2. Львів, 2002.
17. Лурье С.В. Историческая этнология. М.: Аспект Пресс, 1997.
18. Макарчук С.А. Український етнос (виникнення та історичний розвиток). К., 1992.
19. Нельга О. Етнологія: Курс лекцій. К.: Тандем, 1995.
20. Савчук Б., Кафарський В. Вступ до етнології. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003.
21. Тиводар М.П. Етнологія: Навчальний посібник. Львів: Світ, 2004.
22. Хоптяр Ю.А. Етнологія. Навчальний посібник. К., 2008.
23. Юрій М.Ф. Етнологія. Навчальний посібник. К., 2006.
24. Чмихов М.О. Давня культура. Київ.: Либідь, 1994. 287 с.
25. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України. К., 1992.
26. Шнирельман В.А. Этноархеологии. 1970 годы // Сов. Этнография. 1984. № 2.